

Dziecko w procedurze Niebieskie Karty i inne formy ochrony dziecka wynikające z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Aneta Mikołajczyk

Biuro Rzecznika Praw Dziecka

W artykule poruszono kwestie dotyczące funkcjonowania dziecka w procedurze Niebieskie Karty. Opisano okoliczności wszczęcia tej procedury i podmioty ją uruchamiające, a także kwestie roli w niej dziecka, tj. wpływu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej i wyeliminowania możliwości ujęcia dziecka jako osoby stosującej przemoc domową (definicja osoby stosującej przemoc i wpływu uprawnień policji wynikających z art. 15aa i 15aaa ustawy o policji, tj. możliwości wydania nakazu opuszczenia lokalu i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazu zbliżania do lokalu i jego bezpośredniego otoczenia, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu w stosunku do osoby stosującej przemoc domową) i ujęcia dziecka jako osoby doznającej przemocy domowej, w tym też dziecka świadka. Przedstawiono także kwestię reprezentacji dziecka w procedurze Niebieskie Karty wynikającą z § 5 Rozporządzenia w sprawie procedury Niebieskiej Karty oraz wzorów formularzy Niebieska Karta, m.in. zmiany w sposobie postrzegania dziecka przez ustawodawcę i dostrzeżenie podmiotowości dziecka poprzez przyznanie mu możliwości wpływu na wybór osoby reprezentującej. Ponadto opisano sposób reprezentacji wynikający z art. 99 i kolejnych Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, tj. ustanowienie reprezentanta dziecka przez sąd opiekuńczy, który wynika z nowelizacji tzw. ustawy Kamilowej, który również może zostać wykorzystywany w procedurze Niebieskie Karty.

SŁOWA KLUCZOWE:

PRZEMOC DOMOWA, DZIECKO, OSOBA DOZNAJĄCA PRZEMOCY DOMOWEJ, OSOBA STOSUJĄCA PRZEMOC DOMOWĄ, PROCEDURA NIEBIESKIE KARTY

Przemoc domowa, wcześniej określana jako przemoc w rodzinie, w tym zjawisko stosowania przemocy wobec dzieci, jest bardzo poważnym problemem społecznym, co jest zarówno oczywiste, jak i bardzo często podkreślane w piśmiennictwie dotyczącym tego zagadnienia (Krajewski, 2024). W Polsce prawie codziennie media informują o przypadkach, w których dzieci odniosły obrażenia lub poniosły śmierć w wyniku działań osób dla nich bliskich (Policja, 2024; Sejm RP, 2023). Przemoc domowa, w tym przemoc wobec dziecka, to wiele różnych zachowań o dużej szkodliwości. Wiąże się ona z dysfunkcją rodziny, która może być jej przyczyną lub skutkiem (Izdewska i Lewandowska, 2012; Jarosz, 2015; Rode, 2010). Przemoc odciska swój ślad w psychospołecznym funkcjonowaniu dziecka, a także wpływa niekorzystnie na proces jego rozwoju, wywołując skutki zarówno bezpośrednio, jak i odległe w czasie (Chotkowska, 2022; WHO, 2020). A żaden inny układ społeczny nie stwarza tak dogodnych warunków do stosowania przemocy jak właśnie układ rodzinny. Stosowanie przemocy domowej wobec dziecka bywa trudne do ujawnienia, co wynika w dużej mierze z tego, że dzieci nie potrafią się skutecznie bronić, w tym mogą też nie mieć świadomości innego sposobu funkcjonowania (Wójcik i Szumiół, 2023).

Z tego względu to właśnie na osobach dorosłych, w tym w szczególności tych mających kontakt z dziećmi, ciąży odpowiedzialność podejmowania działań zmierzających do udzielenia pomocy dzieciom. Zadanie to nie jest łatwe. Dlatego też ustawodawca tworzy różne mechanizmy, by udzielać efektywnej pomocy osobom uwięzionym w przemoc, a zwłaszcza dzieciom.

Celem artykułu jest przedstawienie sytuacji dziecka w systemie przeciwdziałania przemocy domowej. W tym celu przybliżone zostaną zagadnienia dotyczące definicji kluczowych prawnych pojęć, takich jak *dziecko*, *przemoc domowa*, *osoba stosująca przemoc domową*, *osoba doznająca przemocy domowej*, czy zagadnienie procedury Niebieskie Karty. Pozwoli to na poznanie systemu i jego wyzwań, co jest bezspornie związane sytuacją dziecka. Zostanie także przybliżona rola dziecka w procedurze Niebieskie Karty, ze szczególnym uwzględnieniem reprezentacji małoletniego oraz możliwych skutków prowadzonej procedury, tj. występowania przemocy domowej w stosunku do dziecka.

Definicje legalne

W Polsce od 7 lipca 1991 r. obowiązuje Konwencja o prawach dziecka (KPD) przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. Zawiera ona w art. 1 definicję legalną pojęcia *dziecko*, która traktowana jest

jako definicja systemowa. Zgodnie z tym przepisem dziecko to każda istota ludzka w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność.

Definicji tego pojęcia nie ma natomiast w Konstytucji RP ani w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (krio). Można ją jednak odnaleźć w innych aktach krajowych rangi ustawy, np. w Ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹ czy Ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci². Definicje pojęcia dziecko zawarte w tych aktach normatywnych są różne. Taka sytuacja wynika z tego, że zgodnie z zasadami techniki prawodawczej definicje pojęcia, które wykorzystywane jest w danym akcie prawnym tworzy się na potrzeby tego aktu. Dodatkowo należy wskazać, że wpływ na porządek objaśniania pojęć ma znaczenie umiejscowienie definicji w akcie prawnym wynikającym z hierarchii aktów prawnych i ich znaczenie systemowe dotyczy pojęć opisanych w Konstytucji, ratyfikowanej umowie czy kodeksie.

Dziecko nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, którą nabywa z chwilą uzyskania pełnoletności, o czym stanowi art. 11 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (kc). Pełnoletnim jest osoba, która ukończyła lat 18. Wyjątkowo pełnoletność może uzyskać wcześniej wyłącznie kobieta, która po ukończeniu 16 r.ż. zawarła małżeństwo za zezwoleniem sądu opiekuńczego (art. 10 kc i art. 10 krio). Co warto zauważyć, nie traci jej w sytuacji unieważnienia małżeństwa przed ukończeniem 18 r.ż.

Uzyskanie pełnoletności wywołuje istotne konsekwencje prawne. Przykładowo z tą chwilą małoletni przestaje być podmiotem pozostającym pod władzą rodzicielską (art. 92 krio), a staje się podmiotem, który może mieć władzę rodzicielską (art. 94 § 1 krio). Utrata statusu osoby małoletniej, a tym samym uzyskanie statusu osoby pełnoletniej, wiąże się w prawie cywilnym z uzyskaniem przez taką osobę swobody kształtowania własnej sytuacji osobistej i majątkowej, ale także z pozbawieniem swego rodzaju dodatkowej, ukształtowanej przez przepisy szczególnej ochrony (np. art. 173 kc, art. 991 § 1 kc, art. 144¹ krio; Lutkiewicz-Rucińska, 2023).

Dziecko jako osoba, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, wymaga, aby jego prawa były reprezentowane przez przedstawiciela ustawowego,

-
- 1 Zgodnie z art. 2 ust. 1: w rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.
 - 2 Zgodnie z art. 2 pkt 5: dziecko oznacza dziecko własne, dziecko przysposobione oraz dziecko, w sprawie którego toczy się postępowanie o przysposobienie, dziecko znajdujące się pod opieką prawną, dziecko umieszczone w pieczy zastępczej lub dziecko umieszczone w domu pomocy społecznej.
-

którym co do zasady są rodzice. W sytuacji, gdy przemoc stosuje właśnie osoba, która powinna dziecko chronić, konieczne jest zapewnienie szczególnej gwarancji przestrzegania praw dziecka.

Konstytucja RP w art. 72 ust. 1 przyznaje właśnie gwarancję zapewnienia ochrony praw dziecka i nakłada obowiązek na organy władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem i demoralizacją. Dobro dziecka³ poddane jest konstytucyjnej ochronie jako samoistna wartość. Ponadto KPD w art. 19 nakłada na państwa-strony obowiązek podejmowania działań ustawodawczych, administracyjnych, społecznych oraz wychowawczych dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(-ów), opiekuna(-ów) prawnego(-ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem. Zaś art. 37 KPD zapewnia, by żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, nieludzkiemu czy poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Wynika z tego nakaz uwzględnienia dobra dziecka jako podstawowej reguły interpretacyjnej obowiązującej przy wykładni przepisów regulujących stosunki między rodzicami a dziećmi. Zawarcie zasady dobra dziecka we wskazanych aktach prawnych potwierdza jej istotność.

Od 2010 r. obowiązuje w polskim systemie prawnym przepis art. 96¹ krio, który zakazuje osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim stosowania kar cielesnych. Przepis ten jasno wskazuje, że ten zakaz dotyczy nie tylko rodziców dziecka, lecz także osób sprawujących opiekę lub pieczę nad małoletnim na podstawie orzeczenia sądu, a także obejmuje wszystkie osoby, które faktycznie sprawują pieczę nad małoletnim. Naruszenie zakazu stosowania kar cielesnych może uzasadniać m.in. ingerencję sądu w sferę władzy rodzicielskiej lub udzielenie małoletniemu ochrony przewidzianej w prawie karnym. Wprowadzenie Ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (uppd) rozpoczęło proces budowania systemu na rzecz przeciwdziałania przemocy

3 Brak jest definicji legalnej terminu dobro dziecka. Pomimo braku definicji niejednokrotnie termin ten jest używany w przepisach do opisu sytuacji dziecka np. w zakresie wykonywanej władzy rodzicielskiej, wskazania zasady dot. wychowywania wspólnego rodzeństwa czy ustalania kontaktów dziecka z rodzicem. Zasada dobra dziecka jest jedną z naczelných zasadą prawa rodzinnego (krio nie zawiera ich katalogu). Wypełnienie jej znaczenia powinno być dokonywane w konkretnych okolicznościach faktycznych. Jest to wartość pierwotna i nadrzędna, mającą podstawowe znaczenie we wszystkich sprawach dotyczących kształtowania sytuacji dzieci (por. uchwała Sądu Najwyższego [SN] z dnia 22 listopada 2017 r., sygn. III CZP 78/17; postanowienie SN z 5 stycznia 1999 r., sygn. III CKN 979/98, postanowienie SN z 11 lutego 1997 r., sygn. akt II CKN 90/96, postanowienie SN z 5 maja 2000 r., sygn. II CKN 765/00).

w rodzinie / domowej. Ustawa ta uległa kilku znaczącym zmianom. W szczególności na uwagę zasługuje zmiana wynikająca z Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (nowelizacja uppd), która zmieniała ukształtowany od 2010 r. system przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Od 22 czerwca 2023 r. obowiązuje nowe pojęcie przemoc domowa zastępujące dotychczas znane pojęcie przemocy w rodzinie. Zmiana ta nie dotyczy tylko użycia innego pojęcia, ale również zakresu definicji legalnej tego zjawiska.

Przemocą domową w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 uppd jest jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

1. narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia;
2. naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną;
3. powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę;
4. ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej;
5. istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Ustawodawca do definicji przemocy domowej wprowadził kryterium przewagi, jaką musi mieć osoba stosująca przemoc nad osobą doznającą przemocy. Wyróżnione zostały trzy rodzaje tej przewagi – (a) fizyczna, (b) psychiczna, (c) ekonomiczna. Wynika z tego, że w znowelizowanym brzmieniu definicji przemocy domowej wyróżniono cztery przesłanki:

- umyślność,
- naruszenie prawa,
- wystąpienie przewagi,
- skierowanie przemocy wobec jednej lub kilku osób mieszczących się w definicji osób doznających przemocy (Piskozub i Wrona, 2023; Wrona, 2020).

Ponadto ustawodawca wprowadził definicje osoby doznającej przemocy domowej, osoby stosującej przemoc domową i świadka.

Te zmiany ustawy wynikają z dostosowania przepisów krajowych do przepisów ratyfikowanej przez Polską Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, zwanej konwencją stambulską.

Definicja osoby doznającej przemocy domowej⁴, zawarta w art. 2 ust. 1 pkt 2 uppd, to zamknięty katalog osób, które pozostają z osobą stosującą przemoc domową w relacji pokrewieństwa, powinowactwa lub innej wskazanej w ustawie. Bez znaczenia pozostaje kwestia wspólnego zamieszkiwania z osobą stosującą przemoc, co odnosi się również do dzieci. Małoletnia osoba doznająca przemocy domowej nie musi mieszkać z osobą stosującą przemoc. Takie przyjęcie definicji osoby doznającej przemocy domowej powinno skutkować zakończeniem rozważań, czy brak wspólnego miejsca zamieszkania może być czynnikiem relewantnym do bytu procedury Niebieskie Karty.

Ponadto małoletni niezależnie od relacji łączącej go z osobą stosującą przemoc zawsze będzie traktowany jako osoba doznająca przemocy domowej. W konsekwencji skutkować to będzie prowadzeniem procedury Niebieskie Karty, gdy przemoc stosuje również osoba obca dla dziecka, np. nauczyciel czy wychowawca w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Niewątpliwie są to zmiany, które zapewniają dzieciom szersze zabezpieczenie ich praw, co jest właściwym kierunkiem działań ustawodawcy.

Przez osobę stosującą przemoc domową ustawodawca rozumie pełnoletniego, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób doznających przemocy domowej. Wprowadzenie tej definicji statuuje zasadę, że tylko osoby pełnoletnie mogą być uznane za osoby stosujące przemoc. Jednoznacznie bezprzedmiotowe będą wszelkie rozważania, czy dziecko może być uznane za osobę stosującą przemoc. Kończy to też obecne w praktyce wątpliwości w tym przedmiocie, jak też wszelkie praktyki, by prowadzić procedurę Niebieskie Karty, gdy to dziecko dopuszcza się do aktów przemocy. Zmianę tę również należy ocenić pozytywnie. Wydaje się

4 Przez osobę doznającą przemocy domowej należy rozumieć:

- a) małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletniego,
– wobec których jest stosowana przemoc domowa.

natomiast, że przypadkowo ustawodawca dopuścił się dyskryminacji, używając do opisu osoby stosującej przemoc pojęcia *pełnoletnia*, bowiem pełnoletność przed upływem 18 r.ż. mogą uzyskać tylko kobiety, które wówczas nie mając 18 lat, a będące pełnoletnimi (gdy po ukończeniu 16 r.ż. za zgodą sądu wstąpią w związek małżeński), mogłyby być uznane za osoby stosujące przemoc. Nie wydaje się jednak, aby zasadne było dokonywanie zmian tych przepisów w zakresie umożliwienia mężczyznom wcześniejszego uzyskania pełnoletności.

Ponadto tak ukształtowana definicja osoby stosującej przemoc wiąże się z uprawnieniami policji wskazanymi w Ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, tj. wynikającymi z:

- art. 15a dotyczącego zatrzymania osoby stosującej przemoc;
- art. 15aa dotyczącego wydania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (nakaz i zakaz);
- art. 15aaa dotyczącego wydania zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemoc domową, zakazu kontaktowania się z nią, zakazu wstępu na teren określonej placówki⁵.

Ustawodawca przyznaje policjantom uprawnienia do zatrzymania, wydania nakazu i zakazu lub zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania oraz zakazu wstępu w stosunku do osoby stosującej przemoc w rozumieniu ustawy. Trudna, a wręcz niemożliwa do pogodzenia byłaby sytuacja uznania osoby małoletniej za osobę stosującą przemoc i wydania w stosunku do niej ww. środków, gdy osobą doznającą przemoc były rodzic, pod którego władzą rodzicielską dziecko by przebywało. Obowiązkiem rodziców jest bowiem zapewnienie opieki nad dzieckiem, a nie izolowanie rodzica od jego dziecka.

Krzywdzące zachowania dzieci wobec innych osób, choć są rzadkim zjawiskiem, to jednak występują. Analizując takie postawy przez pryzmat oddziaływań prawnych, należy zwrócić uwagę na kwestię reakcji sądu w stosunku: do dziecka – jego postaw, ale też w zakres kompetencji rodzicielskich. Należy wskazać, że w przypadku, gdy dziecko dopuszcza się zachowań o charakterze przemocy, zasadne wówczas jest poinformowanie sądu rodzinnego czy policji. Sąd (mając informacje zebrane i przekazane przez policję lub po uzyskaniu informacji od innej osoby zgłaszającej)

5 Analogiczne uprawnienia zostały przyznane żandarmerii wojskowej (art. 18, 18a i 18aa Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych).

może prowadzić postępowanie w sprawach nieletnich, tj. postępowanie w sprawach o demoralizację – wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie, lub postępowanie w sprawach o czyny karalne – wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat. Postępowanie to dotyczy zachowań/czynów dzieci określonych jako nieletni w ustawie z dnia 9 czerwca 2022 r. o resocjalizacji i wspieraniu nieletnich. Sąd rozpoznając sprawę, może zastosować w stosunku do nieletniego środki wychowawcze (np. upomnienie, nadzór odpowiedzialny rodziców, nadzór kuratora, zobowiązanie do określonego zachowania czy umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym), środek leczniczy (umieszczenie w zakładzie leczniczym) lub środek poprawczy (umieszczenie w zakładzie poprawczym).

Sąd może również, a wręcz powinien prowadzić postępowanie opiekuńcze i wydać stosowne zarządzenia określone w art. 109 krio w stosunku do rodziców i np. zobowiązać ich do udziału w warsztatach umiejętności rodzicielskich czy podać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego.

Wprowadzenie nowelizacją ustawy definicji legalnej pojęcia osoby stosującej przemoc domową jednoznacznie przesądza, jak należy definiować taki podmiot, oraz ujednocila różne nazewnictwo stosowane do tej pory. Tym samym nieprawidłowe będzie dalsze używanie pojęcia sprawca przemocy.

Kolejną bardzo ważną definicją, również wprowadzoną nowelizacją uppd, jest definicja świadka przemocy domowej zawarta w art. 2 ust. 1 pkt 4 uppd⁶.

Z definicji świadka przemocy domowej wynikają dwie różne kategorie świadków. Pierwsza z nich odnosi się do świadka, który widział akt przemocy. Druga – dotyczy natomiast świadka, który pozyskał wiedzę o przemocy. Należy zauważyć, że ustawodawca niestety nie doprecyzował ani źródła tej wiedzy, ani jej zakresu. Tak sformułowana definicja może prowadzić do zbyt szerokiego ujęcia świadka. Przykładowo świadkiem przemocy domowej może być zatem także i osoba, która nie wie, czy do przemocy domowej faktycznie doszło, a jedynie o niej słyszała, np. jak ktoś inny o niej opowiadał. Wydaje się, że taka osoba może być określona jako świadek tego, że dana osoba opowiada o przemocy, a nie że jest świadkiem przemocy.

Ponadto wraz z definicją świadka przemocy domowej ustawodawca wprowadził zasadę, zgodnie z którą małoletni będący świadkiem przemocy domowej staje się z mocy prawa osobą doznającą przemocy domowej, co jest postulatem preambuły konwencji stambulskiej. W konsekwencji wszyscy małoletni, którzy widzieli akt

6 Świadkiem przemocy domowej jest osoba, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

przemocy, lub którzy mają o nim wiedzę, bez względu na jej źródło, będą uznani za osoby doznające przemocy. Może to skutkować prowadzeniem procedury Niebieskie Karty (formalną koniecznością) w sytuacji, gdy dziecko uzyskuje wiedzę o zachowaniach przemocy rodzica od drugiego rodzica, np. poprzez udostępnienie dziecku przez rodzica nagrań rozprawy z prowadzonego postępowania sądowego. W takiej sytuacji zasadne wydaje się, by określić, że osobami stosującymi przemoc w stosunku do tego dziecka są oboje rodzice – zarówno ten, który stosuje zachowania przemocowe nad drugim rodzicem, jak i ten, który przekazuje dziecku informacje, tym samym angażując dziecko w sprawy osób dorosłych.

Przedstawione informacje prowadzą do stwierdzenia, że dziecko w procedurze Niebieskie Karty może być tylko i wyłącznie osobą doznającą przemocy domowej i to niezależnie od relacji z osobą doznającą przemocy domowej, wspólnego mieszkania, bezpośredniego doznawania aktów przemocy czy ich obserwowania lub posiadania wiedzy o tych zachowaniach. Bezsprzecznie tak ukształtowana rola dziecka ma na celu jego ochronę i udzielenie pomocy, co stanowi wypełnienie zasady dobra dziecka. Zwrócić należy również uwagę, że mimo wprowadzenia zasady dotyczącej tego, że dziecko świadek jest osobą doznającą przemocy domowej, to jednak ustawodawca nie uwzględnił zapisów art. 31 konwencji stambulskiej. Ustawodawca nie wprowadził bowiem bezpośredniego przepisu nakładającego obowiązek brania pod uwagę aktów przemocy objętych konwencją stambulską przy ustalaniu prawa do opieki i do kontaktów, aby – np. gdy dziecko jest świadkiem przemocy jednego rodzica wobec drugiego – rodzic stosujący przemoc nie został w postępowaniu sądowym ustalonym pierwszoplanowym opiekunem dziecka.

Procedura Niebieskie Karty

Procedura Niebieskie Karty stanowi istotną część systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Jej głównym celem jest ochrona osób krzywdzonych i zatrzymanie przemocy, ale też podjęcie działań przez osoby stosujące przemoc. Procedura Niebieskie Karty obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez osoby, o których mowa w art. 9a ust. 11–11d uppd, tj. pracownika socjalnego jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, funkcjonariusza policji, żołnierza żandarmerii wojskowej, pracownika socjalnego specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, asystenta rodziny, nauczyciela wychowawcy będącego wychowawcą klasy lub nauczyciela znającego sytuację domową małoletniego, osobę wykonującą zawód medyczny, w tym lekarza, pielęgniarkę, położną lub ratownika medycznego, przedstawiciela gminnej komisji rozwiązywania

problemów alkoholowych, a także pedagoga, psychologa lub terapeuty, którzy są przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych, w związku z uzasadnionym podejrzeniem stosowania przemocy domowej. Wskazane podmioty są również uprawnione do wszczynania procedury Niebieskie Karty.

Należy zwrócić uwagę, że ustawodawca odmiennie określił przesłanki do wszczęcia procedury Niebieskie Karty w ustawie, w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (dalej: Rozporządzenie).

Przepis art. 9d ust. 4 uppd wymaga powzięcia podejrzenia stosowania przemocy, zaś § 2 ust. 1 Rozporządzenia odnosi się do uzasadnionego podejrzenia stosowania przemocy. *Podejrzenie* i *uzasadnione podejrzenie* nie są to terminy tożsame, a racjonalny ustawodawca, używając różnych terminów, określa różne stany. Ponadto rodzi to wątpliwości wynikające z hierarchii aktów prawnych – akt niższego rzędu, w tym przypadku Rozporządzenie, nie powinien być sprzeczny z aktem wyższego rzędu, tj. z uppd. Z uwagi na te wątpliwości do czasu dokonania kolejnej nowelizacji należy odnieść się do celu procedury Niebieskie Karty, by ustalić, kiedy procedura powinna być wszczynana. Opracowanie procedury Niebieskie Karty miało dać narzędzie interwencyjne. Do uruchomienia tej procedury wystarczyć miało samo podejrzenie występowania przemocy. Do jej prowadzenia to podejrzenie miało być uzasadnione. Podejrzenie, a zatem nie jej stwierdzenie, że w danej rodzinie lub innej relacji między osobami występuje przemoc, powinno stanowić wystarczającą przesłankę do uruchomienia procedury Niebieskie Karty.

Z uwagi na cel procedury i hierarchię aktów prawnych, o czym wspomniano wcześniej, należy przyjąć, że do wszczęcia procedury Niebieskie Karty powinny mieć zastosowanie przesłanki ustawowe.

Momentem wszczęcia procedury Niebieskie Karty, niebudzącym wątpliwości i rozbieżności, jest wypełnienie formularza Niebieskie Karty – A, co wynika z art. 9d ust. 4 uppd i § 2 ust. 1 Rozporządzenia.

Należy zwrócić uwagę, że w § 2 ust. 2 Rozporządzenia zostały wskazane podmioty uprawnione do uruchomienia procedury Niebieskie Karty. Ustawodawca posługuje się w tym przepisie sformułowaniem „przedstawiciele podmiotów wymienionych w art. 9a ust. 11–11d”. Pojęcie to należy jednak rozumieć jako wskazanie konkretnych osób, a nie ich przedstawicieli. W innym przypadku byłby to zapis nielogiczny, bowiem pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej czy funkcjonariusz policji działa samodzielnie, a nie przez swoich przedstawicieli.

Użycie terminu *przedstawiciel* jest pozostałością zapisów sprzed nowelizacji uppd – wówczas odnosiło się to do przedstawicieli jednostki organizacyjnej pomocy społecznej czy oświaty. Krąg osób uprawnionych do inicjowania procedury Niebieskie Karty w aktualnym brzmieniu przepisów jest odmienny – szerszy – niż w poprzednio obowiązującym stanie prawnym. Przykładowo można wskazać, że pojawiła się możliwość uruchomienia procedury Niebieskie Karty przez psychologa z organizacji pozarządowej.

Do uruchomienia działania zmierzającego do wszczęcia procedury Niebieskie Karty nie jest natomiast wymagane zgłoszenie przemocy przez osobę jej doznającą i jej zgoda niezależnie, czy jest to dziecko czy osoba pełnoletnia. Mimo zapisu ustawowego, że wszczęcie następuje w przypadku powzięcia w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych podejrzenia stosowania przemocy wobec osób doznających przemocy domowej lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy domowej czy zapisu Rozporządzenia, że wszczęcie następuje z chwilą wypełnienia formularza Niebieska Karta – A w przypadku uzasadnionego podejrzenia stosowania przemocy domowej lub zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy domowej, to do wypełnienia formularza Niebieskie Karty – A konieczny jest jednak kontakt z pełnoletnią osobą doznającą przemocy. Należy zaznaczyć, że obowiązek kontaktu z osobą doznającą przemocy domowej do wszczęcia procedury nie odnosi się do małoletnich osób doznających przemocy. Zasadą jest wypełnienie formularza Niebieska Karta – A w obecności pełnoletniej osoby doznającej przemocy domowej. Jeżeli natomiast wypełnienie formularza Niebieska Karta – A nie jest możliwe z powodu nieobecności pełnoletniej osoby doznającej przemocy domowej, jej stanu zdrowia lub ze względu na zagrożenie jej życia lub zdrowia, wypełnienie tego formularza następuje niezwłocznie po nawiązaniu bezpośredniego kontaktu z tą osobą lub po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jego wypełnienie (§ 2 ust. 5 i 6 Rozporządzenia). W przypadku powzięcia informacji od świadka przemocy możliwe jest jednak wszczęcie procedury wyłącznie w obecności pełnoletniej osoby doznającej przemocy lub po nawiązaniu z nią bezpośredniego kontaktu. Gdy jest to niemożliwe, konieczne jest przekazanie tej informacji, np. w formie notatki, do zespołu interdyscyplinarnego, który powoła wówczas grupę diagnostyczno-pomocową.

W wyniku nowelizacji uppd byt procedury Niebieskie Karty został oderwany od bytu grupy diagnostyczno-pomocowej (wcześniej grupy roboczej). Możliwe jest istnienie grupy diagnostyczno-pomocowej, zarówno gdy nie jest prowadzona procedura Niebieskie Karty (zgłoszenie przemocy, działania monitorujące), jak i gdy procedura ta zostanie już wszczęta. Grupa diagnostyczno-pomocowa powoływana jest bowiem, jak wynika z art. 9a ust. 10 uppd, w celu dokonania diagnozy i oceny sytuacji

w związku ze zgłoszonym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej, a także realizacji zadań, o których mowa w art. 9b ust. 8 uppd (cel grupy diagnostyczno-pomocowej jest niezależny od pełno- czy małoletności osoby doznającej przemocy domowej). W tym miejscu należy również zaznaczyć, że podmioty uprawnione do wszczęcia procedury Niebieskie Karty po uzyskaniu informacji od świadka powinny podjąć działania, by ewentualnie uruchomić procedurę, a dopiero następnie – gdy nie jest to możliwe z uwagi na np. brak kontaktu z pełnoletnią osobą doznającą przemocy domowej – przekazać informację o tym zgłoszeniu i swoich działaniach do zespołu interdyscyplinarnego. Podmioty, które nie są wskazane jako te, które mogą uruchamiać procedurę, np. prawnik z organizacji pozarządowej, mogą i powinny przekazać taką informację do zespołu interdyscyplinarnego, by ten powołał grupę diagnostyczno-pomocową, która dokonując diagnozy i oceny, wypełni formularza Niebieskie Karty – A lub w przypadku niepotwierdzenia informacji o stosowaniu przemocy domowej odstąpi od dalszych działań (art. 9b ust. 15 uppd). Zaznaczenia wymaga, że czynność odstąpienia od dalszych działań jest nowym instrumentem, który może wystąpić zarówno gdy procedura Niebieskie Karty nie była wszczęta, jak po jej uruchomieniu⁷.

Dziecko w procedurze Niebieskie Karty i jego reprezentacja

Bezsprzecznie dziecko jako osoba doznająca przemocy wymaga szczególniego traktowania. Dziecko m.in. z uwagi na brak zdolności do czynności prawnych i tym samym brak możliwości reprezentowania siebie samodzielnie wymaga

7 Odstąpienie od dalszych działań opisane w art. 9b ust. 15 uppd różni się od zakończenia procedury koniecznością prowadzenia działań monitorujących po zakończeniu procedury Niebieskie Karty. Przesłanki zakończenia opisane są w art. 9h ust. 1 uppd. Ustawodawca przewidział w § 19 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia, że w protokole odstąpienia od dalszych czynności wskazana ma zostać data rozpoczęcia procedury, z czego wynika, że wołą ustawodawcy może być dokonywania odstąpienia również po wszczęciu procedury Niebieskie Karty. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że odstąpienie nie powinno dotyczyć sytuacji, gdy nie można dokonać diagnozy, bowiem osoby doznająca przemocy i jej stosująca unikają kontaktu lub gdy przemoc występowała, ale ustała w wyniku śmierci jednej z osób. Odstąpienie po wszczęciu procedury mogłoby nastąpić gdy od początku wszczęcie procedury byłoby niezasadne np. gdy wypełniono formularz Niebieskie karty – A po zgłoszeniu dotyczącym zachowań pomiędzy byłymi małżonkami opisującymi zdarzenia przemocowe, które miały miejsce podczas małżeństwa i teraz już nie występują – z uwagi na zmianę definicji osoby doznającej przemocy domowej byli małżonkowie objęci są tą relacją. Do prowadzenia działań w ramach procedury poza wystąpieniem relacji opisanej w definicji osoby doznającej przemocy domowej konieczne jednak jest wystąpienie zachowań przemocy, które muszą być bieżące, a nie historyczne.

reprezentacji swych praw przez inny podmiot. Ustawodawca przewidział wymóg reprezentacji dziecka w procedurze Niebieskie Karty w sposób opisany w § 5 ust. 1 i 3 Rozporządzenia.

Czynności z udziałem dziecka w ramach procedury Niebieskie Karty ograniczone są do minimum. Zgodnie z § 11 ust. 6 Rozporządzenia na posiedzenie grupy diagnostyczno-pomocowej nie zaprasza się małoletniego. Zapewniono jednak, by działania z udziałem dziecka przeprowadzone były w miarę możliwości z udziałem psychologa. Wymóg obecności psychologa przy podejmowaniu czynności z udziałem dziecka jest pożądaną sytuacją, która może skutkować wyeliminowaniem ewentualnego stresu u dziecka. Wymóg ten stanowi jednak jedynie gwarancję podjęcia działań w tym kierunku, by obecność psychologa zapewnić, nie zawiera natomiast obowiązku, by psycholog rzeczywiście był obecny przy czynnościach z udziałem małoletniego. Faktyczny udział osobisty dziecka może natomiast zmaterializować się przy wszczęciu procedury Niebieskie Karty.

Należy zaznaczyć, że w ramach procedury Niebieskie Karty czy też w związku z nią czynności prawne będą występować rzadko. Działaniem w ramach procedury (ich zakres nie został opisany) – do czego odnosi się opisany sposób reprezentacji dziecka w § 5 Rozporządzenia – będzie natomiast np. sytuacja udziału przedstawiciela małoletniej osoby doznającej przemocy domowej na posiedzeniu grupy diagnostyczno-pomocowej w celu wypełnienia formularza Niebieska Karta – C.

Ustawodawca przewidział, że co do zasady działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności rodzica bądź opiekuna prawnego lub faktycznego.

Rodzic jest to osoba wymieniona w akcie urodzenia. Należy wskazać, że władzy rodzicielskiej nie można przekazywać innej osobie, a ingerencję w jej zakres dokonuje sąd.

Opiekunem prawnym jest osoba, która została ustanowiona tylko przez sąd (art. 145 krio).

Opiekun faktyczny nie został zdefiniowany ani w uppd, ani w Rozporządzeniu i ten stan nie zmienił się mimo dokonywanych nowelizacji. Aktualne w tym zakresie jest stanowisko Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (2015), które wyjaśnia, że jest to osoba faktycznie opiekująca się dzieckiem. Należy mieć na uwadze, że opiekun faktyczny został wymieniony na równi z rodzicem i opiekunem prawnym jako osoba, która może stosować przemoc w stosunku do dziecka. Z uwagi na to, że termin ten nie jest jasny w przypadku realizacji praw dziecka w ramach procedury Niebieskie Karty, zasadne wydaje się jednak, żeby rozważyć inny sposób reprezentacji, w tym ten ustalony przez sąd.

W sytuacji, gdy osoby wymienione w § 5 ust. 1 Rozporządzenia stosują przemoc wobec dziecka to wówczas (§ 5 ust. 3 Rozporządzenia) działania w ramach

procedury podejmowane są w obecności, na równi wskazanych podmiotów, tj. pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (kk)⁸ lub pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego. Zmiana ta jest bardzo ważna. Ustawodawca dostrzega podmiotowość dziecka do samostanowienia i daje mu możliwość wskazania swojego reprezentanta.

Gdy jeden z rodziców jest osobą stosującą przemoc, to literalne brzmienie § 5 ust. 1 i 3 Rozporządzenia pozwala na stwierdzenie, że drugi z rodziców może dziecko reprezentować (ust. 1 posługuje się liczbą pojedynczą: rodzic, zaś ust. 3 – liczbą mnogą: rodzice). W praktyce mogą pojawić się wątpliwości dotyczące tego, czy rodzic niekrzywdzący jest osobą wspierającą dziecko czy też przez swoje zaniechanie jest osobą, która jednak również krzywdzi dziecko.

Dlatego, jeżeli żadna z osób z przewidzianego kręgu reprezentantów dziecka – rodzic, opiekun prawny, opiekun faktyczny, pełnoletnia osoba najbliższa czy pełnoletnia osoba wskazana przez dziecko – nie jest dostępna, to należy zwrócić się do sądu o ustanowienie reprezentanta dziecka. Ustawodawca wprost nie przewidział takiej sytuacji, jednak nie można pominąć przepisów powszechnie obowiązujących kształtujących reprezentację dziecka. Ustawą z dnia 28 lipca 2023 r o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, która zwana jest „ustawą Kamilową” wprowadzono instytucję reprezentanta dziecka, który zastąpił wcześniej znanego kuratora.

Reprezentant dziecka – ogólne zasady

Zgodnie z przepisem art. 99 § 1 krio dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka. W procedurze Niebieskie Karty może pojawić się konieczność wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie tego reprezentanta, np. gdy jeden z rodziców jest osobą stosującą przemoc i chce uzyskać dostęp do dokumentów procedury Niebieskie Karty jako przedstawiciel ustawowy małoletniej osoby doznającej przemocy. Problem ten jest ważny, bowiem osoba stosująca przemoc co do zasady będzie mieć ograniczony dostęp do dokumentów wytworzonych w ramach procedury Niebieskie Karty, odmiennie do osoby doznającej przemocy (niezależnie, czy jest to osoba pełnoletnia czy małoletnia), która ma dostęp pełny (art. 9c ust. 4 i art. 9c ust. 5 w zw. z art. 9e ust. 4 uppd).

⁸ Ustawodawca nie określił, czy ma być to pełnoletnia osoba najbliższa dla dziecka czy jego rodzica. Może to skutkować wątpliwościami, czy np. ciocia może być reprezentantem dziecka jako osoba najbliższa.

Ogólna reguła dotycząca reprezentacji ustalona w art. 98 krio stanowi, że przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską są jego rodzice. Przedstawicielstwo to połączone jest z posiadaniem przez rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców oznacza, że przestaje być on przedstawicielem ustawowym dziecka, nad którym władzę rodzicielską utracił. W doktrynie prawa rodzinnego istnieje rozbieżność co do określenia, czy istnieje i w jakim zakresie przedstawicielstwo ustawowe dziecka przez rodzica, któremu władzę rodzicielską ograniczono (Wicherek, 2023). Zasadne i celowe wydaje się przyjęcie, że zakres przedstawicielstwa ustawowego przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej jest ograniczony odpowiednio do zakresu zachowanej władzy rodzicielskiej. Ponadto należy zwrócić uwagę, że zakres reprezentacji dziecka zależy od jego wieku. Od chwili narodzenia do osiągnięcia wieku 13 lat dziecko w ogóle nie ma zdolności do czynności prawnych (art. 12 kc) i czynności prawne mogą być dokonywane w jego imieniu tylko przez przedstawicieli ustawowych. Po ukończeniu przez dziecko 13 r.ż. uzyskuje ono ograniczoną zdolności do czynności prawnych (art. 15 kc). Dziecko może samodzielnie dokonywać czynności prawnych, z tym zastrzeżeniem, że do ich ważności potrzebna jest zgoda jednego z rodziców jako przedstawiciela ustawowego (art. 17 kc). Każdy z rodziców może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka, jednak o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie (art. 98 § 1 krio w zw. z art. 97 § 2 krio). Wskazuje to, że dziecko samodzielnie czynności prawnych w ramach procedury Niebieskie Kary nie może podejmować i że konieczna jest reprezentacja jego praw.

Artykuł 98 § 2 krio zawęża jednak możliwości reprezentowania dziecka przez rodziców. Żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską ani przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka (do 28 sierpnia 2023 r. był to kurator reprezentujący dziecko). Wniosek o wyznaczenie reprezentanta dziecka sąd opiekuńczy rozpoznaje niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wpływu tego wniosku (art. 583¹ Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego [kpc]).

Ustanowiony reprezentant dziecka jest umocowany do dokonywania wszelkich czynności łączących się ze sprawą (również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia). Reprezentantem dziecka może być ustanowiony adwokat lub radca

prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka, lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka. Zaś w przypadku, gdy stopień skomplikowania sprawy tego nie wymaga, w szczególności, gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności, reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona również inna osoba z wyższym wykształceniem prawniczym wykazująca znajomość potrzeb dziecka. Jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona także osoba bez wyższego wykształcenia prawniczego. W ramach procedury Niebieskie Karty zasadne byłoby jednak, by reprezentantem dziecka była osoba mająco co najmniej wykształcenie prawnicze i posiadająca kompetencje w zakresie spraw dotyczących dzieci.

Istotne jest, że reprezentant dziecka co do zasady obowiązany jest do nawiązania kontaktu z dzieckiem i przekazania językiem dla niego zrozumiałym informacji. Reprezentant dziecka jest obowiązany zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności, z wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka oraz zagrożeniu dobra dziecka. Nad działalnością reprezentanta dziecka nadzór sprawuje sąd opiekuńczy.

Zakres działania reprezentanta dziecka został określony w art. 99² krio. Reprezentant dziecka w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym udziela na piśmie lub przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej temu z rodziców dziecka, który nie uczestniczy w postępowaniu, na jego wniosek, informacji niezbędnych do prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej dotyczących przebiegu tego postępowania i podjętych w jego toku czynnościach, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka. Wymaga zaznaczenia, że obowiązek informacyjny ciążyący na reprezentancie nie będzie obejmował czynności w ramach procedury Niebieskie Karty, bowiem nie jest to postępowanie sądowe ani postępowanie przed innym organem⁹. Reprezentant dziecka uprawniony i zarazem zobowiązany jest do uzyskania od rodzica informacji o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka.

9 Sądy administracyjne aktualnie nie traktują zespoły interdyscyplinarne jako organy administracji publicznej ani w znaczeniu ustrojowym, ani w znaczeniu funkcjonalnym – por. postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z 13 grudnia 2013 r., sygn. akt II SA/Go 883/13, postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) z 25 listopada 2015 r., sygn. I OSK 2896/15, Postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 20 czerwca 2023 r., sygn. I SA/Wa 841/23, postanowienie NSA z 29 lutego 2024 r., sygn. III OSK 45/24 wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 31 stycznia 2024 r., sygn. III SA/Kr 1546/23.

Ważnym uprawnieniem reprezentanta dziecka jest możliwość zwrócenia się przez niego o informacje o funkcjonowaniu dziecka (zakres informacji został określony w art. 99² § 1 krio¹⁰, do organów, instytucji, stowarzyszeń, organizacji społecznych lub innych podmiotów, do których należy dziecko, które świadczą dziecku pomoc lub posiadają informacje o dziecku. Podmioty te są obowiązane do udzielenia tych informacji na wniosek reprezentanta dziecka. Z uwagi na to, wyznaczony reprezentant dziecka może zwracać się do zespołu interdyscyplinarnego o informacje o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka. Udzielenie odpowiedzi w tym zakresie jest obligatoryjne. Ponadto, mając na uwadze art. 9a ust. 12c ustawy, możliwe będzie poszerzenie składu grupy diagnostyczno-pomocowej o wyznaczonego przez sąd reprezentanta – co do zasady po uzyskaniu zgody tego reprezentanta. Ustawodawca przewidział bowiem, że zespół interdyscyplinarny, na wniosek osób, o których mowa w ust. 11 lub 11a ustawy, tj. składu obligatoryjnego grupy diagnostyczno-pomocowej (pracownika socjalnego jednostki organizacyjnej pomocy społecznej i funkcjonariusza policji, a także żołnierza żandarmerii wojskowej w przypadku gdy osobą stosującą przemoc jest żołnierz pełniący czynną służbę wojskową) poszerza skład grupy diagnostyczno-pomocowej o przedstawicieli podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, w zależności od potrzeb i konieczności dokonania oceny sytuacji oraz zaplanowania pomocy.

Działania dotyczące dziecka podejmowane w ramach procedury Niebieskie Karty

Koniecznym jest rozważenie, jak należy rozumieć użyte przez ustawodawcę w § 5 ust. 1 i 3 Rozporządzenia określenie *działania w ramach procedury* w odniesieniu do momentu, w którym wymagany jest udział reprezentanta małoletniej osoby doznającej przemocy domowej, tj. czy materializuje się ten sposób reprezentacji już przy wypełnianiu formularza Niebieskie Karty – A czy po jej wszczęciu (po wypełnieniu formularza).

Przepisy art. 9d ust. 4 uppd oraz § 2 ust. 1 Rozporządzenia wskazują, że procedura wszczęta jest „przez wypełnienie formularza” czy też „z chwilą wypełnienia formularza”. Określenia te wskazują na dokonanie czynności, a nie na jej dokonywanie.

10 Artykuł 992 § 1 zd. 2 krio: „Reprezentant dziecka uzyskuje od tego rodzica informacje o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka”.

Należy także zwrócić uwagę na § 6 ust. 1 i 2 Rozporządzenia, który nakłada obowiązek przekazania formularza Niebieska Karta – B, co następuje po wypełnieniu formularza Niebieska Karta – A, osobie doznającej przemocy domowej, a gdy osobą doznającą przemocy domowej jest małoletni, rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu, a w przypadkach, o których mowa w § 5 ust. 3 Rozporządzenia – osobie najbliższej lub pełnoletniej osobie wskazanej przez małoletniego.

Poszukując analogii w zakresie reprezentacji dziecka w innych postępowaniach dotyczących dziecka, to w sprawie opiekuńczej każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy (art. 572 kpc). Jest to niezależne od źródła tej wiedzy i poinformowania o tym rodziców dziecka. W toku postępowania to już sąd informuje przedstawicieli ustawowych. W postępowaniu karnym jest podobnie. Zgodnie z art. 304 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (kpk) każdy, kto dowie się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma obowiązek złożenia zawiadomienia. Dalsze działania organów ścigania wymagają ustanowienia reprezentanta dziecka i angażowania go.

Określenie *działania w ramach procedury* nie jest jednoznaczne. Opis wszczęcia procedury – wypełnienie formularza Niebieskie Karty – A, a nie jego wypełniania, skłania do przyjęcia, że reprezentant dziecka przy wszczynaniu procedury Niebieskie Karty, tj. wypełnianiu, nie jest wymagany. Ponadto w sytuacji, gdy dziecko przekazuje informacje o doznawanej przez siebie przemocy, działania powinny być podejmowane bezzwłocznie. Analiza dalszych przepisów Rozporządzenia czy zasada, by zapewnić dzieciom przestrzeganie ich praw poprzez prawidłową reprezentację, może jednak skutkować przyjęciem stanowiska, że formularz Niebieskie Karty – A należy wypełnić w obecności rodzica małoletniego, a gdyby oboje rodzice byli osobami stosującymi przemoc, w obecności innej pełnoletniej osoby najbliższej lub pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego. Może to w praktyce powodować problemy interpretacyjne i faktyczne, w tym skutkować skargami rodziców. Należy jednak pamiętać, że w sytuacji zagrożenia życia, zdrowia dziecka do rozważenia również pozostaje konieczność podjęcia czynności zapewnia mu ochrony opisanej w art. 12a uppd czy też wniosku do sądu o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.

Niejasności dotyczące przepisów w zakresie procedury Niebieskie Karty stanowią zagrożenie dobra dziecka. W praktyce może zdarzyć się, że procedura nie zostanie uruchomiona, bowiem nie będzie dostępna osoba reprezentująca dziecko. Przykładowo można wskazać sytuację, gdy przemocy doznaje kilkumiesięczne dziecko, które nie może samodzielnie wskazać osoby je reprezentującej przy jednoczesnym braku osoby najbliższej. Literalne brzmienie przepisów nie daje jednego

sposobu postępowania, dlatego zasadne wydaje się, żeby do czasu zmiany przepisów mieć na uwadze cel ustawy i zasadę dobra dziecka. Tym samym, by podejmować działania, gdy są one konieczne, przez wszczęcie procedury Niebieskie Karty czy co najmniej dokonywać zgłoszenia przemocy do zespołu interdyscyplinarnego.

W sytuacji, gdy formularz Niebieskie Karty – A jest wypełniony i tym samym prowadzona jest procedura Niebieskie Karty powinny być podejmowane działania dotyczące małoletniej osoby doznającej przemocy domowej. Ustawodawca nie wskazał, czym są działania w ramach procedury. Niezmiennie zaś stoi na stanowisku, że na posiedzenie grupy diagnostyczno-pomocowej małoletni nie będzie zaproszony (§ 11 ust. 6 Rozporządzenia), w przeciwieństwie do jego reprezentanta. W ramach prowadzonej procedury Niebieskie Karty grupa diagnostyczno-pomocowa w obecności reprezentanta małoletniej osoby doznającej przemocy domowej (którego zakres kompetencji również nie jest wskazany) będzie dokonywać analizy sytuacji dziecka i opracowywać indywidualny plan pomocy. W zależności od tego, kto faktycznie w danej sytuacji będzie reprezentantem dziecka i jaki będzie mieć wpływ na sytuację dziecka, powinny być kreowane adekwatne cele i zadania w tym przedmiocie. Konieczne jest też zaangażowanie osób, które faktycznie opiekują się dzieckiem. W sytuacji, gdy dziecko jest pod opieką rodziców, którzy wskazani są jako osoby stosujące przemoc, konieczna jest praca z nimi, by zmienić sytuację dziecka. To oni bowiem, mając władzę rodzicielską i ją wykonując, mają realny wpływ na sytuację dziecka. Ich zaniechania, bierność będą natomiast stanowiły przedmiot analizy grupy diagnostyczno-pomocowej i mogą skutkować koniecznością wszczęcia postępowań, np. postępowania opiekuńczego.

Inne formy ochrony dziecka

Prowadzone działania grupy diagnostyczno-pomocowej w stosunku do małoletniej osoby doznającej przemocy mogą skutkować złożeniem wniosku do sądu opiekuńczego o wgląd w sytuację dziecka/rodziny przez grupę diagnostyczno-pomocową, czy zespół interdyscyplinarny¹¹. Zgodnie z art. 572 § 3 kpc we wniosku podmiot go konstruujący może zwrócić się by sąd poinformował go o wszczęciu postępowania lub o braku podstaw do jego wszczęcia z urzędu, co jest nowym uprawnieniem. Wniosek nie powinien zawierać ocen dotyczących postępowania, ale

11 Zarówno członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej jak i zespołu interdyscyplinarnego zgodnie z art. 9c ust. 4 uppd mają dostęp do dokumentacji procedury Niebieskie Karty. Praca z osobą doznającą przemocy domowej, jak też z osobą stosującą przemoc to zadania grupy diagnostyczno-pomocowej.

powinien zawierać rekomendacje w zakresie działań czy rozwiązań. Należy zwrócić uwagę, że ustawodawca nie przewidział obligatoryjności składania wniosku o wgląd w każdorazowej sytuacji, gdy dziecko jest osobą doznającą przemocy domowej, oraz że wniosek może pojawić się na różnym etapie prowadzenia procedury Niebieskie Karty. Zasadność jego złożenia uzależniona jest od sytuacji faktycznej dziecka i konieczności podjęcia działań, w szczególności, gdy rodzice dziecka nie zapewniają mu właściwej sytuacji opiekuńczo-wychowawczej.

Działania w ramach procedury Niebieskie Karty mogą też skutkować złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. W sytuacji, gdy dziecko jest osobą pokrzywdzoną działaniami chociażby jednego z rodziców, małoletnia osoba pokrzywdzona reprezentowana jest w postępowaniu karnym przez ustanowionego przez sąd reprezentanta. W zawiadomieniu należy wskazać, kto, kiedy, gdzie, jakiego przestępstwa miałby się dopuścić, przeciwko komu, skąd pochodzą informacje oraz jakie ewentualnie dowody może przeprowadzić organ prowadzący postępowanie karne. Podobnie jak w przypadku wniosku o wgląd ustawodawca nie nałożył obowiązku ustawowego, by w każdej procedurze Niebieskie Karty było składanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Wynika to chociażby z tego, że przemoc domowa nie jest przestępstwem, ale dane zachowania mogą wyczerpywać znamiona różnych przestępstw, tj. art. 207, 190, 156, 157, 197 lub 190 kk. Sytuacja faktyczna w danej sprawie będzie determinowała byt złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa.

Rozważając sposoby ochrony dziecka, należy wskazać, że w aktualnym brzmieniu przepisów, osoba wszczynająca procedurę Niebieskie Karty jest zobowiązana do podjęcia działań interwencyjnych mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej, w tym w szczególności ma podjąć działania zapobiegające zagrożeniu dla życia lub zdrowia osoby doznającej przemocy domowej (§ 3 Rozporządzenia). Zadanie to jest szczególnie ważne, gdy dziecko jest osobą doznającą przemocy. W sytuacji, gdy podmiotem wszczynającym jest policja, powinna ona z urzędu rozważyć zastosowanie uprawnień z art. 15a, 15aa lub 15aaa ustawy o policji. Gdy są to inne podmioty, powinny złożyć wniosek o wydanie opisanych w art. 15aa i 15aaa ustawy o policji środków przez policję. Podjęcie tych działań powinno być równoległe do wypełnienia formularza Niebieskie Karty – A.

Wniosek o wydanie ww. środków może złożyć każdy, kto ma wiedzę o zagrożeniu życia lub zdrowia w związku z wystąpieniem przemocy domowej (art. 15ab ustawy o policji), tj. może zostać złożony również w ramach prowadzonej procedury Niebieskie Karty przez grupę diagnostyczno-pomocową.

Policjanci przed wydaniem ww. środków dokonują oceny ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego (oddzielnie dla dziecka i osoby dorosłej) w kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego. Jeśli pomimo złożenia wniosku o wydanie środków opisanych w art. 15aa lub 15aaa ustawy o policji policja nie wyda ww. środków, wówczas należy złożyć wniosek o ich wydanie przez sąd w postępowaniu cywilnym w oparciu na art. 11a i 11aa uppd, tj. o:

1. zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie jej zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub
2. zakazanie jej zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej, lub
3. zakazanie jej kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, lub
4. zakazanie jej wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie.

Legitymację do złożenia wniosku ma osoba doznająca przemocy domowej, prokurator, Rzecznik Praw Dziecka działający na prawach prokuratora lub Rzecznik Praw Obywatelskich działający na prawach prokuratora. Małoletnia osoba doznająca przemocy domowej w przedmiotowym postępowaniu jest reprezentowana przez ustanowionego przez sąd opiekuńczy reprezentanta dziecka, gdy sprawa dotyczy wydania środków w stosunku do rodziców lub jednego rodzica. Wniosek może być złożony na formularzu¹² i jest wolny od opłat (również zwolnienie z opłat dotyczy postępowania egzekucyjnego). W przypadku wydania przez sąd postanowienia, w którym zastosowano wnioskowane środki ochrony, jest ono skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia. Ponadto w przypadku wydania orzeczenia zobowiązującego do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przy jego wykonaniu nie stosuje się przepisów dotyczących okresów ochronnych i uprawnienia do zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego.

12 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej, lub zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, lub zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie.

Należy wskazać, że środki ochrony opisane w art. 15aa i 15aaa ustawy o policji obok postępowania zapewniającego dziecku ochronę opisanego w art. 12a uppd, postępowania opiekuńczego i postępowania karnego mają zapewnić bezpieczeństwo i ochronę małoletniej osoby doznającej przemocy domowej. Mimo braku bezpośredniego przepisu o tym stanowiącym, a posiłkując się § 3 Rozporządzenia, w pierwszej kolejności powinny być jednak wydane środki ochrony, tj. nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do osoby doznającej przemocą domową lub zakaz kontaktowania się z nią lub zakaz wstępu na teren określonej placówki, gdy dziecko doznaje przemocy. Zwiększa to szansę na pozostawienie dziecka w środowisku, które zna, i może ograniczyć konieczność podjęcia czynności zapewnienia dziecku ochrony. Usuwana, izolowana jest od dziecka osoba stosująca przemoc przy pozostawieniu dziecka w środowisku, które zna, i pod opieką osoby dającej gwarancję zapewnienia przestrzegania praw dziecka.

W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z *przemocą domową*, pracownik socjalny ma natomiast zapewnić dziecku ochronę przez umieszczenie go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 kk, dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. W wyniku nowelizacji zrezygnowano z określenia czynności pracownika socjalnego jako *odebranie* na rzecz określenia tej czynności jako *zapewnienie dziecku ochrony*. Zmiana ta jest o tyle istotna, o ile oddaje cel działań, bowiem istotą przepisu nigdy nie było „odebranie” dziecka, a właśnie zapewnienie ochrony, bezpieczeństwa małoletniemu, gdy sąd będzie rozpoznawał sprawę.

Przewidziano również, że przed podjęciem decyzji podejmowanej wspólnie z funkcjonariuszem policji, a także z lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką, oraz w miarę możliwości w obecności i przy wsparciu psychologa (trudno szukać podmiotu odpowiedzialnego za zapewnienie obecności psychologa, jednak należy pozytywnie odnieść się do dostrzeżenia przez ustawodawcę konieczności rozważenia jego udziału; psycholog ma również udzielić dziecku wsparcia w przypadku zapewnienia dziecku ochrony), dokonywana jest ocena ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka w kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia dla życia lub zdrowia dziecka. W momencie pisania niniejszego artykułu brak jest ww. kwestionariusza. Należy zwrócić uwagę, że przesłanki oceny „zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową” są zbliżone do przesłanek zastosowania środków opisanych w art. 15aa, art. 15aa ustawy o policji, tj. stwarzanie

zagrożenie dla życia lub zdrowia. Niezależnie od konstrukcji kwestionariuszy z uwagi na zbliżony zakres przesłanek wydaje się celowe podjęcie działań w stosunku do osoby stosującej przemoc, a w dalszym zakresie dopiero rozważenie procedury zapewnienia dziecku ochrony.

Przy podejmowaniu decyzji w zakresie oceny zasadności zapewnienia dziecku ochrony obecnie wystarczy samo zagrożenie życia lub zdrowia dziecka. Zwiększona tym została zatem ochrona dzieci przed przemocą w tym zakresie, że reakcja może następować znacznie szybciej. Z uwagi na brak przesłanki „bezpośredniości” niekatalogowane są już wątpliwości, czy czynność z art. 12a uppd można podjąć po uzyskaniu informacji ze szkoły, gdy dziecko tam przebywa (Słyk, 2015; Szafranek, 2023). Zagrożenie życia lub zdrowia występuje w większości form przemocy.

Procedura opisana w art. 12a uppd jest zadaniem pracownika socjalnego. Policja ma udzielić pomocy przy tych czynności. Niewyjaśnione, mimo nowelizacji, zostały wątpliwości dotyczące kwestii przewozu dziecka – wciąż gminy winny ustalić tę kwestię, by podczas dokonywania czynności nie stanowiło to punktu spornego. Konieczność uprzednich ustaleń wymusza też Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecku w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony. Udział funkcjonariusza policji w czynnościach opisanych art. 12a uppd, odbywa się co do zasady na pisemny wniosek kierownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej zawierający m.in. informacje na temat środka transportu, którym będzie przemieszczał się pracownik socjalny wraz z dzieckiem, składany do właściwego ze względu na miejsce wykonywania czynności kierownika jednostki organizacyjnej policji. Jeżeli nie jest możliwe zachowanie formy pisemnej, funkcjonariusz policji uczestniczy przy wykonywaniu czynności na podstawie ustnego wniosku pracownika socjalnego składanego do właściwego ze względu na miejsce wykonywania czynności kierownika jednostki organizacyjnej policji. Wniosek ustny ma zwierać te same dane co pisemny. Należy zwrócić uwagę, iż mimo że w toku nowelizacji czynność zapewnienia dziecku ochrony ma nastąpić w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku przemocą domową, które już nie musi być bezpośrednie, to jednak działania te wciąż powinny mieć charakter interwencyjny, a nie zaplanowany na przyszłość.

Obowiązkiem pracownika socjalnego jest niezwłoczne poinformowanie sądu opiekuńczego o zapewnieniu dziecku ochrony, co powinno nastąpić nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili czynności. Sąd po otrzymaniu takiej informacji wszczyna postępowanie opiekuńcze. W terminie nie dłuższym niż 24 godziny po wysłuchaniu

pracownika socjalnego, który zapewnił dziecku ochronę, jest zobowiązany do wydania orzeczenia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej lub o powrocie dziecka do rodziny. Należy przy tym podkreślić, że wysłuchanie pracownika socjalnego jest obligatoryjne. Celem tego orzeczenia sądu opiekuńczego jest zabezpieczenie sytuacji dziecka na czas trwania postępowania. W wyniku przeprowadzenia postępowania dowodowego w sprawie sąd dopiero wyda ostateczne postanowienie regulujące sytuację prawną małoletniego. Należy również mieć na uwadze, że postępowanie o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej toczy się z udziałem kandydatów na rodziców zastępczych.

Pracownik socjalny obowiązany jest również do poinformowania rodziców, opiekunów prawnych czy faktycznych o prawie do złożenia zażalenia, czynnościach podjętych na podstawie art. 12a ustawy oraz możliwości uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej. Przedmiotem kontroli sądu w przypadku złożenia zażalenia jest zbadanie zasadność, legalność oraz prawidłowość dokonanej czynności zapewnienia dziecku ochrony. Po rozpoznaniu zażalenia przedmiotowa sprawa jest zakończona.

Wnioski

Dziecko w procedurze Niebieskie Karty bezsprzecznie będzie występować tylko jako osoba doznająca przemocy. Z uwagi na ukształtowane w dotychczasowym brzmieniu przepisy wątpliwości budzić może kwestia reprezentacji dziecka, tj. moment, w którym powinien pojawić się reprezentant dziecka (czy już przy wypełnieniu formularza Niebieskie Karty – A czy jednak na dalszym etapie, tj. po wypełnieniu, czyli wszczęciu procedury Niebieskie Karty), czy jaki jest zakres jego działań. Powyższe, jak i rozbieżności między uppd a Rozporządzeniem powinno stanowić przedmiot rozważań ustawodawcy, by stworzone instytucje rzeczywiście zapewniały przestrzeganie praw dziecka, a nie były rozwiązaniami pozornymi.

E-mail autorki: mikolajczyk.aneta@yahoo.pl.

Bibliografia

- Chotkowska, K. (2022). Doświadczanie przemocy w dzieciństwie – skutki w życiu dorosłym, *Dziecko Krzywdzone. Teoria badania, praktyka*, 21(1), 57–76.
- GREVIO. (2021). *Raport GREVIO dotyczący rozwiązań prawnych i innych, służących wdrożeniu postanowień Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (konwencja stambulska) – ocena wyjściowa*. https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-02/RAPORT_GREVIO_PL.pdf
- Izdebska, A., Lewandowska, K. (2012). Czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci. *Dziecko Krzywdzone. Teoria badania, praktyka*, 11(2), 116–132.
- Jarosz, E. (2015). *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją*. Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
- Krajewski, R. (2024). Odpowiedzialność karna sprawców przemocy domowej za niewypełnianie nakazów, zakazów i obowiązków nakładanych na nich w związku z jej stosowaniem. *Studia Prawnoustrojowe*, 63. <https://doi.org/10.31648/sp.9887>
- Lakowska, M., Paszkiewicz, W., Wiechcińska, A. (2020). *Wyprawa PoMoc. Poradnik dla osób doznających przemocy*. Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”.
- Lutkiewicz-Rucińska, A. (2023). Komentarz do art. 10–15 kc. W: M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*. LEX.
- Malinowska-Bizon, A. (2022). Gdy dziecko jest ofiarą. Reakcja organów ścigania na przemoc w rodzinie. *Dziecko Krzywdzone. Teoria badania, praktyka*, 22(1), 77–109.
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. (2015). *Informator dla profesjonalistów. Wybrane interpretacje przepisów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie*. <https://www.gov.pl/attachment/ac5f2681-5ecd-496f-93a4-2551b7f72dfe>
- Piskozub, P., Wrona, G. (2023). *Przeciwdziałanie przemocy domowej – analiza zmian*. C.H. Beck.
- Policja. (2024). *Przemoc w rodzinie – dane za 2023 r.* <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>
- Rode, D. (2010). *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Sejm RP. (2023). Druk nr 3309. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Uzasadnienie do projektu ustawy. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3309>

- Słyk, J. (2015). Odbieranie dzieci rodzicom na podstawie art. 12a ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. *Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne*, 24, 263–326.
- Spurek, S. (2023). *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska.
- Szafranek, M. (2023). *Odbieranie dzieci rodzicom na podstawie art. 12a ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- WHO. (2020). *Global status report on preventing violence against children 2020*. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/violence-prevention/global-status-report-on-violence-against-children-2020>
- Wicherek, P. (2023). Komentarz do art. 98–99³ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W: M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*. LEX.
- Wójcik, S., Szumiąg, S. (2023). Skala i uwarunkowania przemocy domowej wobec dzieci i wiktyimizacji pośredniej – wyniki Diagnozy przemocy wobec dzieci w Polsce 2023. *Dziecko Krzywdzone. Teoria badania, praktyka*, 22(4), 12–36.
- Wrona, G. (2016). *Konflikt a przemoc. Zastosowanie art. 207 KK w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* [rozprawa doktorska, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego]. Repozytorium Instytucjonalne Uniwersytetu Warszawskiego. <https://repozytorium.uw.edu.pl/entities/publication/2e3274f4-c719-4c0e-8332-76913f4a0dab>
- Wrona, G. (2020). *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*. C.H. Beck.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.
- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecka w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej, lub zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, lub zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

Child in the Blue Cards procedure and other forms of child protection under the Act dated 29.07.2005 on Prevention of Domestic Violence

The article will address issues concerning the functioning of the child in the Blue Cards procedure. The circumstances of initiating the Blue Cards procedure and the entities that initiate it will be discussed in this Article. The role of the child in the procedure will be addressed, i.e. the impact of the amendment to the Act on Prevention of Domestic Violence and the elimination of the possibility of capturing the child as a domestic violence practitioner (definition of a violent person and the impact of police powers under Article 15aa and Article 15aaa of the Police Law, i.e., the ability to issue an order to leave the premises and its immediate surroundings and a restraining order, prohibition of contact or prohibition of entry in relation to a person who uses domestic violence) and the capture of a child as a victim of domestic violence, including a child witness. The issue of child representation in the Blue Card procedure resulting from § 5 of the Regulation on the Blue Card procedure and Blue Card form templates will be presented - including a change in the way the legislator views the child and recognizes the child's subjectivity by granting him/her the opportunity to influence the choice of a representative. Also discussed will be the method of representation resulting from Article 99 et seq. of the Family and Guardianship Code, i.e. the appointment of a child's representative by the court, which results from the amendment of the so-called "Kamilowa's Act" ("ustawa Kamilkowa"), which can also be used in the Blue Cards procedure.

KEYWORDS

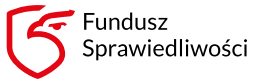
DOMESTIC VIOLENCE, CHILD, PERSON EXPERIENCED BY DOMESTIC VIOLENCE, P DOMESTIC VIOLENCE PERPETRATOR, BLUE CARD PROCEDURE

Cytowanie:

Mikołajczyk, A. (2024). Dziecko w procedurze Niebieskie Karty i inne formy ochrony dziecka wynikające z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(3), 101–129.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości